

Julemanden & Juletræet

Måske fulgte du for nogle år siden med i Pyrus & Co's jagt på julemanden og hans oprindelse. Hvis du har glemte historien, har vi fundet den på www.julidannevang.dk

Julemanden blev født for 1700 år siden, men julemanden, som vi kender ham, er ikke mere end 100 år gammel. Adskillige nationer gør krav på at huse den moderne julemand; det er der reklamer og indtægter i.

I det 4. århundrede i Myra i Tyrkiet levede der en biskop Nikolaus. Han var meget velhavende og gavmild mod de, der trængte til hjælp. En dag blev han opsøgt af en købmand, der havde tre smukke døtre. Købmanden var gået bankerot og følte sig nu nødsaget til at sælge sine døtre til prostitution.

Biskop Nikolaus bad købmanden sammen med ham at bede Gud om hjælp. De bad intenst og længe. Da købmanden var gået hjem, ledte Nikolaus i sit efterhånden tømte pengeskrin og fandt tre guldklumper på bunden. Om natten listede Nikolaus sig hen til købmandens hus og kastede de tre guldklumper ind ad døtrenes vindue. Guldklumperne landede i de strømper, pigerne havde hængt til tørre ved kaminen. Alt dette gentog sig endnu to nætter i træk, og pigerne blev frelst fra den grumme skæbne, der ellers var dem tiltænkt. Styrken i biskop Nikolaus' bønner rygtedes nu over hele byen.

Efter biskoppens død d. 6. december år 370 begyndte nogle børn på hans fødselsdag at hænge strømper op ved kaminen eller stille sko i vinduerne for så næste morgen at finde dem fyldt med gaver.

Et par hundrede år efter sin død, helliggjortes biskop Nikolaus og blev Skt. Nikolaus. Dyrkelsen af Skt. Nikolaus spredte sig i det 7. århundrede til hele middelhavsområdet og senere til Rusland, hvor han blev det russiske folks særlige værnehelgen. Blandt normannerne i Syditalien blev han så populær, at søfolk fra Bari i 1087 stjal hans hellige knogler og bortførte dem til hjembyen, hvor kirken Basillica de San Nicola opførtes til hans ære.

Nikolaus var en af de mest populære katolske helgener, også i Danmark indtil reformationen i 1536.

Da hollænderne i det 17. århundrede udvandrede til Amerika og grundlagde Ny Amsterdam (New York), medbragte de Sinter Klaas, den mildt irettesættende, alvidende gaveuddeler, der blev til den godmodige Santa Claus.

Fra USA blev han reeksporteret til Europa i 1930'erne. Denne amerikaniserede udgave af julemanden er den vi i dag kender som den »rigtige« julemand.

Julemandstyper

Den engelske »Fater Christmas« har rødder tilbage til middelalderens mummiespil. Han bærer på julekævlén »The yule Log«, som skal sikre varme hele julen. Han er iført pelskappe og har krist-tjørn om hovedet.

Den franske julemand »Pere Noël« lægger gaverne under juletræet, mens familien er til midnatsmesse. Han bærer også på en julekævlé »Buche de Noel«

I Tyskland optræder to julemænd: »Hr Winther«, der kommer med juletræet under armen. Han har istapper i sit lange skæg og er iført kutte og store støvler.

»Der Weinnachtsmann«, en bøs figur, der under armen bar et ris, som blev brugt til at straffe de uartige børn med. I 1844 optrådte han i en

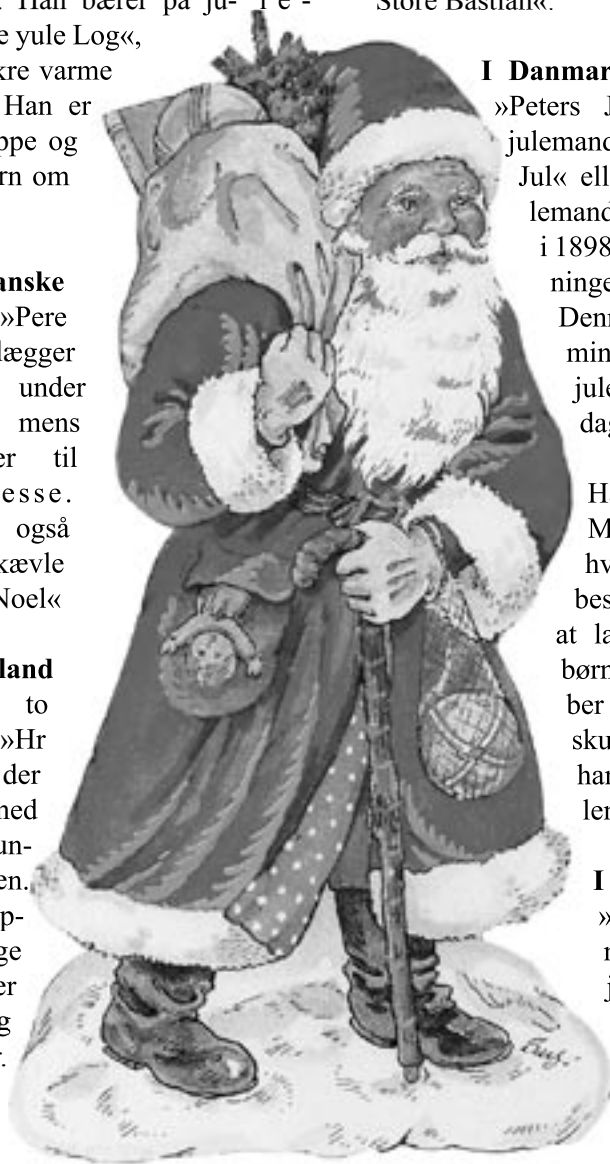
børnebog som hed »Der grosse Nicholas«, der dyppede de uartige børn i sit store blækhus. I dansk udgave »Den Store Bastian«.

I Danmark udkom i 1866 »Peters Jul«. Her kaldes julemandsfiguren »Gamle Jul« eller »Julefar«. »Julemandens Bog« udkom i 1898, med tekst og tegninger af Louis Moe. Denne julemandstype minder meget om den julemand vi kender i dag.

Han boede i følge Moe på Nordpolen, hvor han var travlt beskæftiget med at lave gaver til alle børnene. Når december kom, og gaverne skulle deles ud, fik han hjælp af juleenglen og nissen.

I Rusland kom »Fader Frost« til nytår. Han bærer juletræet under armen og deler gaver ud, assisteret af en hjælper, som kaldes Snepigén.

I Italien er det en gammel kone, »La Befane«, der går rundt og giver gaver til alle søde børn nytårsaften.

I **Østrig** optræder Nikolaus i lilla bispekåbe, hvid bispehue og med en bispestav i hånden. Han ledsages af hjælperen Krampus, der er djævelen selv. Krampus indfanger børnene for at tage de slemmeste med sig. Men den gode Nikolaus redder børnene og giver den gaver.

Den hollandske julemand, »Sinter Klaas« er den mildt irettesættende, alvidende gaveuddeler. Han har en hjælper, Zwarte Piet, der truer de uartige børn og deler slik ud til de artige.

Julemandens klædedragt

Julemanden var oprindeligt iført en bispeklædning og bispehat. Det blev efterhånden til en rødbrun skindvams med pelskanter. På ryggen bar han en sæk der oprindeligt blev brugt til at putte de uartige børn i, men nu indeholder gaver til de artige.

Frem til 1931 hersker der tvivl om dragtens farve, og iblandt ser man en blå eller grøn julemand.

I 1931 tegnede svenskeren Haddon Sundblom julemanden i Coca Colas røde farver til en reklamekampagne.

1932 kom den første af Disneys tegnefilm om ju-

lemandens værksted med samme slags julemand i rød-hvide farver.

Julemandens hjem

Det var den amerikanske tegner Thomas Nast, der først opdagede julemandens hjemsted. I 1879 tegnede han en tegning til »Harpers Weekly«, hvor en lille dreng poster et brev, adresseret til »St. Claus, North Pole«.

I USA er julemanden postkontor flyttet til Alaska.

Ifølge danskerne ligger julemandens hus og postkontor i Grønland.

Finnerne hævder med sikkerhed at julemanden bor på Polarcirklen i Lapland.

Også nordmændene gør krav på at huse den populære julemand.

Og islændingene mener bestemt, han bor hos dem.

Julemandens rensdyr

Det var den amerikanske digter Clement Clarke Moore, der i en børnesang »A Visit from St Nicholas« fra 1823 udstyrede julemanden med en

l i l -
lebitte
kane,
truk-
ket af
o t t e
b i t -
tesmå
rens-

dyr. Den flyver med susende fart gennem luften og lander på taget, hvor julemanden gennem skorstenen afleverer sine gaver.

De oprindelige små rensdyr voksede efterhånden til normal størrelse, og hertil kom i 1939 rensdyr nummer ni, Rudolf med den røde tud. Han blev opfundet til en stormagasinkæde, der ønskede en fortælling, de kunne bruge til PR.

Rensdyrene bærer på dansk navnene Springer, Danser, Smukke, Konge, Komet, Amor, Torden og Lyn. Den sidst tilkomne - Rudolf - hedder som bekendt også Rudolf på dansk.

Rudolf har også boet i Danmark!

Rudolf's forfædre har faktisk for mange tusinde år siden boet i Danmark!

NØHR

El-Service

- El-anlæg
- EDB-installationer
- Belysningsanlæg
- Svagstrøms-installationer
- Rep. af storkøkken udstyr
- El-varmeanlæg

70 20 17 40

Fax 70 20 17 44

Baldersbuen 29-C - 2640 Hedehusene

*med streg
under service*

Det kan diskuteres, om nu også Rudolf med den røde tud og julemanden eksisterer i virkeligheden, men rensdyr som trækdyr for slæder er i hvert fald virkelighed i blandt andet det nordlige Skandinavien og i Rusland, hvor der lever masser af tamrener, som opdrættes for kødets, skindets og mælkenes skyld. Renerne fungere tillige som last og trækdyr.

Vilde bestande af rener findes i dag i tundrazoner i Nordamerika, Asien og Europa, og de vilde rener levede også i Danmark for mange tusinde år siden. Da isen trak sig tilbage, blev der plads til renerne i det tundralignede landskab, og i hælene på renerne fulgte rensdyrjægerne.

Grantræet som juletræ

Den officielle søforklaring om grantræets indtog som juletræ går som følger:

I England fødtes år 672/680 e.Kr. St. Boniface of Crediton (ligger i Devon). I år 732 e.Kr. bliver Boniface gjort til ærkebiskop af pave St. Gregory III, og han bliver sendt til Bayern. Han blev dræbt den 5. juni 754 e.Kr. af barbarer, som formentligt havde nægtet at lade sig konvertere, og ligger begravet i det kloster han grundlagde i Fulda, Tyskland.

Efter sigende skulle Boniface på et tidspunkt have stødt på en gruppe hedninge, der ved ifærd med at ofre en ung dreng under tilbedelse af et

egetræ, der blev brugt til ceremonielle formål som et verdenstræ. For at forhindre dette nedlagde han egetræet. Det påstås at fra rødderne af egetræet udsprang et lille grantræ, og Boniface mente, at dette skulle være det nye katolskkristne symbol. Man satte herefter stearinlys på træet udenfor for at kunne prædike til hedningene efter nattens frembrud.

Røverhistorierne fra præstestyret i Rom er, som man nok har opdaget, ganske ens bygget op, når man skal forklare, hvordan en oprindelig skik videreføres i kristendommen, og derfor er historien om Boniface ganske sikkert lige så usand, som løggen om den katolske opfindelse af julemanden.

Sandheden er nok snarere, at den katolske kristendom havde store problemer med skikken omkring dyrkelsen af verdenstræet, og som med alle vore andre skikke, så kopierede man den oprindelige skik og omdannede den til en tilsvarende skik i katolsk regi. Da den katolske kristendom allerede havde overtaget skikken med brugen af grangrene i huset under vintersolhverv var det åbenlyst at tage grantræet og benytte det som det katolske verdenstræ.

Da de fleste ikke er »træmænd«, er vi nødt til at forklare, hvad vi mener med et grantræ for at undgå fejlfortolkninger.

De første rødgran (*Picea abies*, Norway spruce eller Common Spruce)

blev iflg. Skov- og naturstyrelsen i Danmark først plantet i det nuværende Danmark omkring år 1730 af en mand ved navn Røhl. Imidlertid har Professor Lars Helge Frivold fra Norges Landbrukshøgskole i ås, Institutt for Skogfag påpeget en artikel »Granskogens innvandring og spredning i Norge« fra 1992, hvor Ulf Hafsten skriver følgende:

Kulstof-14 analyse af pollen beviser at rødgranen (*Picea abies*) udbredte sig i Norge i begyndelsen af jernalderen og at den havde bredt sig til grænsen til Sverige år 0-400 e.Kr. Den kom dog først til Sør-Trøndelag i middelalderen.

Vi kan derfor sige med fuld sikkerhed at rødgranen fandtes i Danernes område (her forstået som navnet på det oprindelige folk fra Danmark/Norge/Skåne) længe før introduktionen af den katolske kristendom.

Man ved kun at skikken med at bringe juletræet ind i huset først blev udbredt i Tyskland i 1500 tallet og faktisk er Martin Luther akkrediteret med dels at være den første til at tage grantræet ind i huset, dels at være den første til at sætte stearinlys på træet. Efter sigende skulle dette være sket efter hans bandlysning fra den katolske kirke, hvor han blev drevet ud i skoven. Gennem skoven kunne han se stjernerne medens han gennemtænkte sin tro.

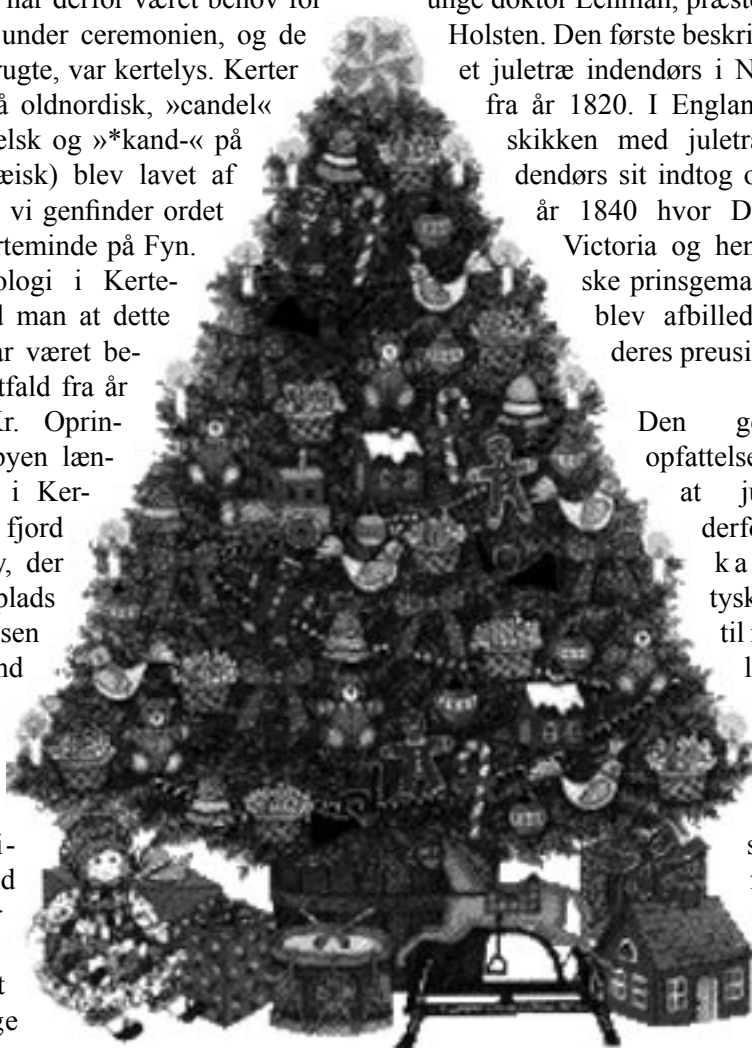
Dette er uden tvivl også en røverhistorie, for som Procopius i år 550 e.Kr.

allerede har forklaret os, så foregik juleceremonien i mørke og udenfor huset. Der har derfor været behov for belysning under ceremonien, og de lys man brugte, var kertelys. Kerter (»kertil« på oldnordisk, »candel« på oldengelsk og »*kand-« på indoeuropæisk) blev lavet af bivoks, og vi genfinder ordet i byen Kerteminde på Fyn.

Fra arkæologi i Kerteminde ved man at dette område har været beboet ihvertfald fra år 1.000 f.Kr. Oprindeligt lå byen længere inde i Kerteminde fjord ved Ladby, der var ladeplads for sejladsen til Sjælland og hvor vi har såvel runesten som Ladbyskibet. Ifald man ser på et kort over det nordøstlige Fyn kan man

nemt se hvor strategisk perfekt Ladby/Kerteminde ligger. Ganske interessant så kendte man ikke til kertelys hos de gamle grækere, hvor man brugte olielamper og vi finder først brugen af kertelys hos etruskerne og i romerriget.

Det første rødgran juletræ indendørs i København stod i år 1810 hos den unge doktor Lehman, præstesøn fra Holsten. Den første beskrivelse af et juletræ indendørs i Norge er fra år 1820. I England holdt skikken med juletræet indendørs sit indtog omkring år 1840 hvor Dronning Victoria og hendes tyske prinsgemal Albert blev afbilledet med deres preussiske træ.

Den generelle opfattelse af, at juletræet derfor er en katolsk-tysk import til nordbo-landene, er dog fuldstændig forkert.

Da såvel

skovfyren (Pinus silvestris) som rødgranen (Picea abies) er evigt-grønne har man taget grene fra begge træer og bragt ind i huset Juleaften/ Moders Nat d. 21.- 24. december. Hvilket træ man har brugt har varieret regionalt afhængigt af hvor de respektive træer groede.